

Türkiye’de Sosyal Medya Dezenformasyonlarının Siyasi Kutuplaştırıcı Rolü: X Platformu Örneği*

Deniz Özçelik¹ Mustafa Kara²

Gönderilme Tarihi: 15 Ocak 2026

Kabul Tarihi : 5 Mart 2026

Atıf | Citation: Özçelik, D., & Kara, M. (2026). Türkiye’de sosyal medya dezenformasyonlarının siyasi kutuplaştırıcı rolü: X platformu örneği. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Dergisi, 4 (1). 1-32 <https://doi.org/10.66643/btkdergi.1864018>

Araştırma Makalesi / Research Article

ÖZET

İletişim ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, internet ve sosyal medya kullanımını yaygınlaştırmıştır. İnsanlar yurtiçi ve yurtdışı gelişmelerden daha hızlı haberdar olmaya başlamışlardır. Ancak manipülasyon amaçlı üretilen ve sosyal medya platformlarında kontrolsüz biçimde yayılan yalan/yanlış içerikler siyasal kutuplaşmayı keskinleştirdiklerinden, ülkelerin iç ve dış güvenliğini tehlikeye sokma riski bulunmaktadır. Söz konusu güvenlik riskine istinaden, Türkiye’de Dezenformasyon Kanunu diye anılan 2022 tarih ve 7418 sayılı “Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” çıkarılarak, toplumu yönlendirme amaçlı kasıtlı/kasıtsız, yalan/yanlış sosyal medya içeriklerinin toplumsal barışı ve kamu düzenini bozmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, sosyal medya dezenformasyonlarının siyasi kutuplaştırıcı rolünün belirlenmesidir. Araştırma nitel bir yaklaşımla, örnek olay desenine göre şekillendirilmiştir. Türkiye’de 10.04.2025-10.06.2025 tarihleri arasında, ülke gündeminde yer alan haberler çerçevesinde, X (Twitter) Platformunda üretilen ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi (DMM) tarafından yalan/yanlış olduğu ilan edilen içeriklerle araştırma sınırlandırılmıştır. Araştırma verileri doküman incelemesi yöntemiyle toplanmış, kodlanarak temalar ve alt temalar şeklinde kategorize edilmiştir. Veriler içerik analiziyle çözümlenmiş, MAXQDA Programı kullanılarak kategoriler arasındaki ilişkiler görselleştirilip değerlendirilmiştir. Sonuçta dezenformasyon haberlerine ilişkin, X Platformu’nda yapılan olumsuz yorumların sırayla “siyasi görüş, etnik köken, dini inanç ve cinsiyeti” hedef aldıkları; genel yönelimlerinin bariz bir şekilde saldırgan, söylem tarzının ise baskın biçimde ayrıştırıcı, nefret, hakaret/küfür, alay unsurlarını barındırdıkları anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Güvenliği, Siyasi Kutuplaşma, Nefret Söylemi, Sosyal Medya, 7418 Sayılı Dezenformasyon Kanunu.

* Bu araştırma 04-07 Eylül 2025 tarihlerinde Balıkesir Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen 8. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda (Balıkesir/Türkiye) özet bildiri şeklinde sunulmuştur.

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Çanakkale, denizyuksele@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9441-1307

² Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Çanakkale, kimimbenkaram@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2012-4815

The Politically Polarizing Role of Social Media Disinformation in Turkey: The X Platform Example

ABSTRACT

Advances in communication and information technologies have expanded the use of the internet and social media. People have become more rapidly informed about domestic and international developments. However, false/inaccurate content produced for manipulation and spread uncontrollably on social media platforms exacerbates political polarization, posing a risk of endangering the internal and external security of countries. In response to this security risk, the Law No. 7418 dated 2022, also known as the Disinformation Law in Turkey, was enacted to prevent intentional or unintentional false/inaccurate social media content aimed at manipulating society from disrupting social peace and public order. Within this framework, the study seeks to explore the politically polarizing impact of disinformation disseminated through social media platforms. To achieve this objective, the research adopts a qualitative methodology, structured around a case study design that enables in-depth analysis of the phenomenon in its contextual complexity. The research was confined to content produced on the X (Twitter) platform between April 10 and June 10, 2025, in the context of news that gained prominence in Turkey and was classified as false or misleading by the Center for Combating Disinformation under the Presidency's Directorate of Communications. Research data were obtained through document review, then coded and organized into themes and subthemes. The data were analyzed using content analysis, and inter-category relationships were visualized and interpreted through the MAXQDA software. It was concluded that negative comments on disinformation news on the X Platform targeted, in this order, "political views, ethnicity, religious belief, and gender." Their general orientation was clearly aggressive, their rhetoric predominantly discriminatory, and contained elements of hatred, insults/profanity, and mockery.

Keywords: *Public Security, Political Polarization, Hate Speech, Social Media, Disinformation Law No. 7418.*

GİRİŞ

Bilgi iletişim teknolojilerinin ve sosyal medyanın sunduğu iletişim olanakları, yanlış ve yanıltıcı haberlerin yayılımını kolaylaştırarak toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmektedir. Algoritmaların ve yankı odalarının etkisiyle bireylerin benzer görüşlerle çevrili olması, çevrimiçi ayrışmayı artırmakta; bu durum, ifade özgürlüğü ve demokratik katılım açısından ikili bir rol üstlenen sosyal medyanın aynı zamanda kamu güvenliğini tehdit eden söylemlere zemin hazırlamasına neden olmaktadır. Dezenformasyon, özellikle siyasi bağlamda, aşırı gruplar ve aktörler tarafından kitleleri yönlendirme amacıyla kullanılmakta; çevrimiçi kutuplaşma fiziksel protestolara dönüşebilmektedir. Dünya Ekonomik Forumu’nun 2024 raporunda (bkz. www.weforum.org, 2024) küresel bir risk olarak tanımlanan dezenformasyon olgusu hem gelişmiş hem de gelişmekte olan demokrasiler için ciddi bir tehdit olarak görülmekte; devletler bu tehdide karşı çeşitli düzenleyici ve önleyici stratejiler geliştirmektedir.

Devlet güvenliği bağlamında sosyal medya kaynaklı dezenformasyonların etkisini irdeleyen bu araştırma, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı’na bağlı DMM tarafından X platformunda yayımlanan dezenformasyon içeriklerini inceleyerek, bu tür bilgilerin siyasi kutuplaşmayı tetikleyici rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Dezenformasyon konusunda iletişim, halkla ilişkiler, gazetecilik gibi alanlarda çalışmalar bulunmasına karşın, konunun kamu güvenliği ve toplumsal boyutuna ilişkin çalışmaların az sayıda olduğu görülmüştür. Yapılan tarama sonucu konuya ilişkin Web of Science (WOS) da yayınlanan 6071 makalenin 230 tanesinin, TR Dizin de yayınlanan 137 makalenin 29 tanesinin toplumsal ve siyasal kutuplaşmaya yönelik olduğu görülmüştür (bkz. <https://www.webofscience.com>, 2025; <https://trdizin.gov.tr>, 2025). Bu bağlamda, araştırmanın dezenformasyon olgusunu kamu güvenliği ve toplumsal boyutu yönlerinden değerlendirek, bilimsel yazına katkı sağlanması hedeflenmiştir. Araştırmada ilk olarak literatür incelenerek, konuya ilişkin kavramlar açıklanmış, sosyal medya dezenformasyonlarının toplumu kutuplaştırıcı rolü incelenmiş, dezenformasyonla mücadeleye yönelik hukuki ve idari düzenlemeler hakkında bilgi verilmiştir. İkinci olarak araştırmanın veri toplama yöntemi ve analiz tekniği anlatılmıştır. Üçüncü olarak araştırma bulguları ortaya konulmuş ve açıklanmıştır. Son olarak araştırma bulguları literatür bağlamında değerlendirilmiş, bilimsel gelişmeye ve topluma katkıları yönlerinden tartışılmıştır.

1. LİTERATÜR ÖZETİ

Literatür özeti başlığı altında dezenformasyon olgusu kavramsal, kuramsal ve hukuksal bağlamda incelenerek değerlendirilmiştir.

1.1. Dezenformasyon, Sosyal Medya ve Siyasi Kutuplaşma

Bilgi çağı, dijital çağ gibi adlarla anılan 21. yüzyılda, dijital iletişim araçlarının gelişmesi ve teknolojiye erişimin kolaylaşmasıyla, yoğun bilgi akışına maruz kalınmaktadır. İnternetin yaygınlaşmasıyla, her türlü bilginin insanların bir tık uzağında olmasının sağladığı fırsatların yanı sıra, dijital mecralarda yayılan bilgilerin yalan/yanlış veya kötü amaçlı kullanımının yaratacağı tehlikeler de söz konusudur. Gazetelerin ve televizyon kanallarının temel haber kaynakları oldukları dönemlerde haberlerin duyulması, yayılması ve izlenmesi kolektif bir aktiviteyken akıllı telefonların, dizüstü bilgisayarların internetin ve tabletlerin kullanımının yaygınlaşmasıyla haber paylaşımı bireysel bir aktiviteye dönüşmüştür (Demir, 2024, s. 28). Bilgiye ulaşım ihtiyacı özellikle savaş, pandemi, doğal afet gibi olağanüstü durumlarda artmaktadır. Ancak dolaşımdaki bilgilerin kaynaklarının doğruluğu, yalan, aldatıcı veya manipülatif amaçlar içerip içermedikleri sorun teşkil etmektedir. Wardle ve Derakshan (2017, s. 20), “mezenformasyon, dezenformasyon ve malenformasyon” şeklinde üç tür bilgi bozukluğuna dikkat çekilmiştir. Mezenformasyon, yanlış ancak kötü niyetli olmayan bilgiyi ifade ederken, malenformasyonda doğruluk içeren bilginin kötü niyetli kullanılması söz konusudur. Dezenformasyon ise mezenformasyon ve malenformasyon olgularının arasında yer almakta ve “*yalan bilginin kasıtlı biçimde üretilip, yayılması*” ifade etmektedir.

Bilgi bozukluğu türlerinden dezenformasyon en genel anlamıyla, kasıtlı zarar verme amacıyla üretilmiş yanlış bilgi olarak ifade edilmektedir (Kleijssen, 2019). Avrupa Komisyonu’nun tanımına göre dezenformasyon, kamuya zarar verme potansiyeli taşıyan yanlış ya da yanıltıcı içeriklerin, ekonomik fayda elde etme ya da toplumu kasıtlı olarak yanıltma amacıyla sistematik biçimde üretilmesi ve dolaşıma sokulmasıdır (EU APAD, 2018, s. 1). Dezenformasyonu diğer bilgi bozukluğu türlerinden ayıran en önemli faktör yalan/yanlış içerikli bu haberlerin kasıtlı olarak üretilip yayılmasıdır. Dezenformasyonda kullanılan bilgiler tamamen yalan olabileceği gibi, gerçeğin kasten çarpıtılması da söz konusu olabilmektedir (www.bundesregierung.de, 2025).

Propaganda amaçlı dezenformasyonun 1920’lerde kapitalist ülkelerin, Sovyetler Birliği ideolojisine karşı yürüttükleri propaganda kampanyalarıyla başladığı öne sürülmekle birlikte, bu tür faaliyetlerin başlangıcının insanlık tarihinin daha gerilerine götürülebileceği de belirtilmiştir (Gülsünler vd., 2024, ss. 1-4). Eski Mısır hükümdarı II. Ramses’in M.Ö. 1274’te Hititlilerle yaptığı, sonucu belirsiz Kadeş Savaşı’nı halkına kazanmış gibi yansıtmayı, tarihteki ilk dezenformasyon örneği olarak kabul edilmektedir. 1700’lerde İngiltere’deki Jakoben isyanı sırasında İngiltere Kralı II. George’un hasta olduğu haberleri yayılarak, ülkedeki kaos ortamı artırılmak istenmiştir. 1835’te The New York Sun Gazetesi dönemin ünlü gökbilimcilerinden Sir John Herschel’e atfen, Ay’da yaşam olduğuna ilişkin bir makale dizisi yayımlamış ve kısa sürede satışlarını önemli ölçüde artırmıştır (Starmans, 2017). I ve II Dünya Savaşları ile Soğuk Savaş Dönemi de dezenformasyona sıkça başvurulmuş dönemlerdir. Yakın zamanda 2003 Irak İşgali, 2011 Suriye İç Savaşı, 2014 Rusya-Ukrayna Savaşı, 2016 ABD Başkanlık Seçimleri dezenformasyon faaliyetlerinin en yoğun kullanıldığı olaylardan bazılarıdır (Gülsünler, 2024, s. 23). Dezenformasyonun yayılması, yazılı veya basılı araçların kullanıldığı dönemlerde daha zor iken, dijital medya araçlarının gelişmesi ve çeşitlenmesi bu işi kolaylaştırmıştır. Instagram, X (Twitter), Facebook gibi sosyal ağlar ve portallar ile Wikipedia, Ekşi Sözlük vb. sosyal sözlükler karşılıklı etkileşimle geliştiklerinden, yanlış bilginin yayılmasına elverişli bir zemin yaratmaktadırlar. Takipçi sayısı fazla sosyal ağlarda amaç, haberin ya da paylaşılan içeriğin doğruluğundan ziyade, ne kadar çok tepki aldığı, okunduğu ve paylaşıldığıdır (Turan, 2015, s. 110). Çevrimiçi dezenformasyonla mücadelede sosyal medya aktörlerinin kendi iç denetim mekanizmalarını geliştirmeleri, ulusüstü kuruluşlar vasıtasıyla denetim, sivil toplum kuruluşları, medya kuruluşları, özel sektör ve kamu sektörü iş birliğiyle denetim, yasal yaptırımlar getirilmesi ve medya okuryazarlığına yönelik eğitim projelerinin hayata geçirilmesi gibi önerilerden söz edilmektedir (Şahin, 2023, s. 285). Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) 2016 Başkanlık Seçimleri sırasında gerçekleştirildiği öne sürülen dezenformasyon faaliyetlerinin seçim sonuçları üzerine etkileri medyada uzun süre tartışılmıştır. Tartışmalar dünya kamuoyunun dikkatini dezenformasyon konusuna çekmiş, cezai yaptırımlar içeren yasal mevzuatların hazırlanması, sansür, ağ yavaşlatma, erişim engeli getirilmesi vb. çeşitli stratejiler hayata geçirilmiştir (bkz. Uygun, 2024, s.168; Karakelle, 2024, ss. 54-57; Özkervancı, 2020, ss. 41-46; Şahin, 2023, ss 289-290):

Ülke	Geliştirilen Strateji
ABD	Dezenformasyon sorunu özellikle dış politika bağlamında ele alınmış ve önemli bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. 2016 Başkanlık Seçiminden sonra gerçekleştirilen yasal düzenlemelerle, özellikle dış ülkelerden kaynaklanan dezenformasyonla mücadelede “Küresel Angajman Merkezi” kurulmuş ve uygulanan stratejiler ABD dış politikasının önemli bir unsuru haline getirilmiştir.
Almanya	2021’de, 1998 tarihli “Aşırı Sağcılık ve Nefret Söylemiyle Mücadele” ve “Alman Sosyal Ağ” kanunlarında değişikliğe gidilerek, yalan/yanlış içerikli haberleri başka bireylere zarar verme kastıyla üretip yaymaya karşı para ve hapis cezası getirilmiştir.
Fransa	2018’de seçim güvenliğinin sağlanmasına ve 2019’da internet üzerinden yayılan ayrıştırmacı söylemleri önlemeye yönelik yürürlüğe konulan yasalar doğrudan dezenformasyonla mücadele amaçlı çıkarılmasalar da konuya yönelik alınan tedbirler kapsamında değerlendirilmektedir.
Rusya Federasyonu	2022’de yürürlüğe konulan yasayla, kötü niyetli olarak halkı ayrıştırmaya yönelik yalan haber üretenlere hapis cezası getirilmiştir.
Singapur	2019’da kamu düzenini tehlikeye sokan yalan içeriklerle mücadele amacıyla “Çevrimiçi Sahtekarlık ve Manipülasyondan Koruma Yasası” çıkarılmış, kamu kurumlarına sansür uygulama ve çeşitli cezai yaptırımlar getirme yetkisi verilmiştir.
Türkiye	2022 tarih ve 7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 29. maddesinde, “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilmesi, bu suçun failin gerçek kimliğini gizleyerek ya da bir örgüt faaliyeti çerçevesinde işlemesi halinde hapis cezasının yarı oranında artırılması” öngörülmüştür (bkz. RG: 18/10/2022-31978).

Tablo 1. Dezenformasyonla Mücadele Stratejisi Örnekleri

Tablo 1’de devletlerin dezenformasyonla mücadele amacıyla geliştirdikleri stratejilere ilişkin bazı örnekler yer verilmiştir. ABD dezenformasyonla mücadeleyi dış politika bağlamında değerlendirip, dış kaynaklı dezenformasyonla mücadele amacıyla kurumsal yapılanma yolunu izlemiştir. Diğer örneklerde ise dezenformasyonla mücadelenin iç politika çerçevesinde ele alındığı anlaşılmaktadır. Almanya, Fransa ve Türkiye³ mevcut kanunlarda değişiklikler yapma yolunu seçmişlerdir. Singapur ve Rusya Federasyonu ise müstakil kanunlar çıkararak stratejilerini belirlemişlerdir. Örneklerde, yalan haberleri yayarak toplumu yönlendirme ve galeyana getirme amaçlı paylaşımlara devletlerin hoşgörülü yaklaşmadıkları görülmektedir.

Türkiye’de yasal düzenlemeler, dezenformasyonla mücadelede tek başına yeterli görülmemiş, 2022’de Dezenformasyonla Mücadele Merkezi (DMM), Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesinde yapılandırılarak kamuoyuna resmen ilan edilmiştir (bkz. <https://x.com/fahrettinaltun/>, 2025). DMM internet sitesinde kamuoyunu doğru bilgilendirmek amacıyla, yalan/yanlış içerikli haberler düzenli biçimde paylaşılmaktadır (bkz. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dezenformasyon-bulteni>, 2025).

Devletlerin dezenformasyonla mücadele stratejilerinin temelinde iç ve dış güvenlik tehditlerinin yattığı söylenebilir. Yalan/yanlış üretilen ve yayılan haberler hükümetler aleyhine kamuoyunun yönlendirilmesine, toplumdaki siyasal kutuplaşmanın keskinleşmesine, nefret söyleminin yaygınlaşmasına, vatandaşların devlet güçleriyle karşı karşıya getirilmesine, kamu güvenliğinin zarar görmesine ve sonuç itibarıyla kamu düzeninin bozulmasına yol açmaktadır. Türkiye ve yakın çevresinde yaşanan Arap Baharı, Gezi Kalkışması, 15 Temmuz Darbe Girişimi, Turuncu Devrim, Rusya-Ukrayna Savaşı, Suriye İç Savaşı, Afganistan ve Irak’ın işgali gibi olaylar esnasında yürütülen dezenformasyon faaliyetleri, devletlerin kamu düzenini bozmada dezenformasyonun etkili bir araç olarak kullanılabileceğini göstermiştir (Aydın, 2023, s. 2603).

İnsanların sosyalleşme ihtiyaçları, internet ve bilişim teknolojilerindeki ilerlemeler sosyal medyanın gelişiminde etkili olmuştur. İnternet kullanıcılarının, aralarında iletişim kurmalarına ve fotoğraf, video gibi paylaşımlar yapmalarına imkân veren çevrimiçi uygulamalar, sosyal medya platformları olarak tanım-

³ 2022 tarih ve 7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG: 18/10/2022: 31987).

lanmaktadır. İletişim araçları insanlığın mağara duvarlarına resimler çizdiği dönemlerden başlayarak günümüzde Facebook, Youtube, X, Instagram gibi platformlarla devam etmekte ve hızla sanal mecraya taşınmaktadır. Zaman ve mekân kısıtları olmaksızın, insanların sosyalleşmesine en ucuz yolla imkân veren sosyal medyanın giderek yaygınlaşması, gazeteler ve televizyon kanalları gibi geleneksel medya araçlarını sınırlandırmıştır. Sosyal medyanın hızlı ve ucuz bir iletişim aracı olması, bilgisayar ve mobil cihazlarda çift yönlü kullanıma imkân vermesi onu oldukça kullanışlı kılmaktadır (Tosun, 2025, ss. 850-851).

Dijital 2025 Küresel Genel Bakış Raporu verileri, dünyada sosyal medya kullanıcı kimliklerinin sayısının 5,24 milyara ulaştığını ve bu rakamın dünya nüfusunun %63,9'una karşılık geldiğini göstermektedir (Dijital 2025). Türkiye'de ise sosyal medya kullanıcılarının sayısı 58,5 milyona ulaşmıştır. 58,4 milyon kişi ile Instagram Türkiye'de en çok kullanıcısı olan sosyal medya platformudur (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2025). Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması, bireylerin haber almada ve paylaşmada sanal mecraları tercih etmeleri, sosyal medya platformlarını dezenformasyon faaliyetleri için elverişli ortamlar haline getirmektedir. İnternetin mekân ve zaman sınırlamalarını ortadan kaldırarak bilgiye erişimi kolaylaştırdığı belirtilmekle birlikte, sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte algoritmalar ve homojen kullanıcı etkileşimleri, bireylerin maruz kaldığı içerik çeşitliliğini azaltmakta; bu durum, kullanıcıların yalnızca kendi görüşlerini pekiştiren içeriklerle etkileşime girdiği bir dijital yankı döngüsünü doğurmaktadır (Hazar vd., 2023, s. 121).

Siyasi kutuplaşma daha merkezi, ılımlı konumlardan uzaklaşan, ideolojik uçlara doğru giden siyasi değerleri ve tutumları ifade etmektedir. Sansasyonel haberlerle reytinglerini artırma peşinde koşan kitle iletişim araçları, gerçeklerden ziyade yarı gerçeklerin ve siyasi görüşlere dayalı yalan haberlerin paylaşıldığı sosyal medya platformları, toplumlardaki siyasi kutuplaşmaları derinleştirmektedir. Yanlış veya çarpıtılmış bilgilerin yayılması, tartışmaların gerçekler yerine duygulara dayalı kişisel saldırılara dönüşmesi, paylaşılan içeriklerin doğruluğunu sorgulayacak bir editörün bulunmaması gibi nedenlerle sosyal medyadaki yalan/yanlış bilgiler saniyeler içerisinde dünyaya yayılmakta, siyasi kutuplaşmaları artırmakta ve dünya çapındaki demokrasileri tehdit etmektedir. Siyasi aktivizm, seçim politikaları, grup içi önyargılar, kitle iletişim araçları ve sosyal medya platformları siyasi kutuplaşmaya aracılık eden başlıca unsurlardır (Churcher, 2025).

1.2. Sosyal Medya Dezenformasyonları ve Siyasi Kutuplaşma İlişkisi

Kutuplaşma farklı uçlardaki tercihlere işaret etmekte olup yaşam tarzı, siyasi görüş, dini ve etnik köken gibi alanlarda belirginleşmektedir (Bilgiç vd., 2014, s. 165). Demokrasi, çok sesli bir toplumu karakterize ettiğinden toplumsal kutuplaşmaların demokratik toplumların özelliği olduğu söylenebilir. Ancak demokrasinin doğasındaki çok seslilik bir görüşe, inanca ya da ideolojiye aşırı bağlılık ve sadakate dönüştüğünde, demokrasinin işleyişine zarar verir hale gelmektedir. Konuya ilişkin tartışmalarda, kutuplaşmanın çoğulculuğu beslemek yerine, ortak değerlerin ve bağların sorgulanması üzerinden toplumları siyasal ve sosyal yönlerden kutuplaştırdığına işaret edilmektedir (EFUS, 2019).

Farklı dini, etnik, ideolojik siyasi inançlara sahip bireylerin oluşturduğu topluluklarda, farklılıkların şiddeti, toplumsal kutuplaşmaları artırmaktadır (Yurttaş, 2022, s. 62-66). Özellikle siyasi partilerin, baskı gruplarının ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) kullandıkları ayrıştırıcı dil ve başvurdukları propaganda teknikleri kutuplaşmaları derinleştirmektedir. İnternet teknolojisi ve sanal mecralar, kutuplaşmış kitleler içerisindeki bireylerin birbirleriyle iletişim kurma ve örgütlenme ihtiyaçlarına cevap vermektedir. İnternetin günlük hayattaki kullanımının artmasıyla, yüz yüze iletişim yerini, sosyal medya platformları üzerinden gerçekleştirilen sanal iletişime bırakmaya başlamıştır. Sosyal medyanın özellikle gençlerin birincil haber ve iletişim kaynağı haline geldiği ifade edilmektedir. Geleneksel medya kanallarını kullanan edilgen bireylerin aksine, sosyal medya platformlarını kullananlar içerik üreten, paylaşan ve geri bildirimler alan etkin bireylerdir (Ölçekçi, 2020, ss. 147-151; Çöteli, 2015, s. 61).

Sosyal medya platformlarının, dünya görüşleri benzer bireylerin fikirlerini özgürce paylaşabildikleri, sanal mecralar olarak demokrasinin gelişimine katkıda bulundukları iddialarının aksine, toplumları kutuplaştırıcı etkilerinin daha öne çıktığı ifade edilmektedir (Yıldırım ve Balkaroğlu, 2023, s. 17). Özellikle seçim dönemlerinde ile doğal afet, savaş, pandemi gibi olağanüstü dönemlerde sosyal medya platformlarının kutuplaştırıcı etkisi artmaktadır. Bu dönemlerde sosyal medya platformlarının kullanıcıları, yalan/yanlış yoğun bir bilgi bombardımanına tutulmakta, hedefe konulan hükümet, kurumlar ve yöneticilerine karşı duyulan güven sarsılmaktadır (Özgür, 2020, s. 12). Kitleleri manipüle etmede oldukça elverişli bir araç haline gelen sosyal medya, karşılıklı etkileşime dayanan yapıyla dezenformasyonun üretilip, yayılması için de kullanışlı bir ortam sunmaktadır.

Sosyal medya üzerinden dezenformasyon yaratmada “bot hesaplar, algoritmalar, deep fake” uygulamaları öne çıkmaktadır (Avşar, 2024, s. 37-38). Literatürde sosyal medya dezenformasyonları ile siyasi kutuplaşma ve bu iki kavram arasındaki ilişkilere ışık tutan çalışmalar bulunmaktadır.

Pew Research Center Raporunda (2014, p. 6-7), Amerika’daki siyasi kutuplaşmanın boyutlarını ortaya koymak üzere “artan ideolojik tekdüzelik ve partizan antipatisinin politikayı, uzlaşmayı ve günlük hayatı nasıl etkilediği” sorusuna cevap aramak amacıyla, on bin yetişkinle bir anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucunda Cumhuriyetçiler ve Demokratlar arasındaki ideolojik bölünmüşlük ve partizan antipatisinin son yirmi bir yılda çok arttığı, ideolojik görüşlerin daha partizan hale geldiği ve sonuçta iki parti arasındaki ideolojik örtüşmenin oldukça azaldığı belirlenmiştir.

Tucker vd. (2018, pp. 4, 54-63), “sosyal medya, siyasi kutuplaşma ve dezenformasyon” arasındaki ilişkileri ortaya koymaya yönelik yaptıkları derleme çalışmalarında, bu üç kavram arasındaki ilişkileri altı başlık altında incelemişlerdir. Büyük veri setleri, ağ yaklaşımları ve deneysel yaklaşımlarla gerçekleştirilen araştırmaların, bu üç kavram arasındaki ilişkileri göstermekte yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşmışlardır. Erkan ve Ayhan (2018, ss. 214-220), Türkiye’de 2018 erken seçim kararı sonrası, sosyal medyada yer alan dezenformasyon haberlerini teyit.org üzerinden inceleyerek, doğrulama platformlarının dezenformasyonla mücadeledeki rolünü tespit etmeye çalışmışlardır. İncelenen haber içeriklerinin %70’inin yalan içerikli olduğunu belirlemişlerdir. Sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen siyasi dezenformasyonla mücadele için dijital medya okuryazarlığının geliştirilmesini, sosyal medya kullanıcılarına özdenetim imkânı tanınmasını, yasal mevzuatın güçlendirilmesini ve bireylerin dezenformasyon konusunda bilgilendirilmesini önermişlerdir. Subaşıoğlu ve Kara (2018, ss. 183-188), Türkiye basınındaki Suriyeli göçmenlere ilişkin haberlerin, siyasi kutuplaştırma amacı taşıyıp taşımadıklarını araştırmışlardır. Konuyla ilgili internet sitelerinde en fazla habere yer veren 4 gazeteyi örnek olarak incelemişlerdir. AB ile Türkiye arasında 2013’te imzalanan Geri Kabul Anlaşması kapsamında, 2013-2018 yılları arasında yazılı basında yer alan Suriyeli göçmenlerle ilgili haberleri “*ekonomik, siyasi, etnik ve dini*” temaları altında analiz etmişlerdir. Sonuçta, Türkiye basınında Suriyeli göçmenlere ilişkin söylemlerin, toplumsal düzeyde siyasi kutuplaşmayı derinleştiren bir araç olarak kullanıldığını ortaya koymuşlardır.

Howard vd. (2019, pp. 3-6, 39-41), Rusya İnternet Araştırma Servisi’nin (IRA) 2012-2018 yılları arasında Twitter, Instagram, Facebook gibi büyük sosyal medya platformlarında manipülatif haberler yayarak, Amerikan vatandaşlarını ve seçmenlerini nasıl yönlendirdiğini ve kutuplaştırdığını ortaya koymaya çalışmışlardır. Sosyal medya dezenformasyonlarının uluslararası alanda bir silah olarak kullanılabileceğini ileri sürmüşlerdir. Kırdemir (2020, ss. 1-25), Türkiye’de dezenformasyon olgusunu incelediği çalışmasında, sosyal medya platformlarında bot ağların ve trol hesapların kullanımının yaygınlığının Türkiye’de siyasi kutuplaşmayı körüklediğini, bunun da iç ve dış güvenlik tehdidi yaratabileceğini öne sürmüştür. Hameleers ve Meer (2020, pp. 230, 245-248), medyada yer alan kutuplaştırıcı haberlere karşı Factcheck vb. doğrulama platformlarının etkinliğini ABD göçmen sorunu ve iklim krizi başlıkları altında 1117 araştırmacıyla gerçekleştirdikleri deneysel çalışmayla ölçmek istemişlerdir. Sonuçta doğrulama platformlarının yalan/yanlış haberlerin neden olduğu kutuplaştırıcı etkiyi azalttıklarını tespit etmişlerdir. Kubin ve Sikorski (2021, pp. 190-199), medyanın siyasi kutuplaşmadaki rolünü inceledikleri çalışmalarında, örneklem dahilindeki 94 makalenin analizi sonucunda; literatürde medyanın siyasi kutuplaştırıcı rolüne ilişkin ilginin arttığını, ancak siyasi kutuplaşmanın tanımına ilişkin ciddi bir eksiklik bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Sonraki çalışmalara ışık tutabilecek noktalara ve medyanın kutuplaştırıcı rolünün nasıl azaltılabileceğine ilişkin önerilerde bulunmuşlardır.

Vasist vd. (2023, pp. 664-680), 177 ülkede yürütülen dezenformasyon kampanyalarını ve nefret söylemlerini içeren veri setlerini analiz ederek, dezenformasyon faaliyetlerinin söz konusu ülkelerde siyasi kutuplaşmayı artırdığını tespit etmişlerdir. Siyasi kutuplaşmaya karşı ülkelerin aldıkları sansür ve medya takip stratejilerinin ise kutuplaşmayı azaltmaktan ziyade daha da körüklediği sonucuna ulaşmışlardır. Teruel-Rodriguez (2023, pp. 2, 6-10), dezenformasyon ve siyasi kutuplaşma olgusunu Avrupa basını üzerinden değerlendirmişlerdir. İngiltere, Fransa ve İspanya’da farklı yayın çizgilerine sahip 6 gazetede 2017-2022 yılları arasında yayımlanan, dezenformasyon ve kutuplaşma ifadelerini içeren 286 farklı haberi incelemişlerdir. Çalışma sonucunda kutuplaşma kavramının en çok siyasi anlamda kullanıldığını, bu tür haberlerin en fazla İspanya basınında yer aldığını tespit etmişlerdir. İngiltere basınında konu daha çok ABD üzerinden ele alınmış, Fransa basınında ise konuya fazla ilgi gösterilmediği anlaşılmıştır. Ayrıca sosyal medyanın dezenformasyon yaratmaktan ziyade, onu yeniden ürettiğini ve yaydı-

ğını tespit ederek, soruna yönelik bazı öneriler sunmuşlardır. Hazar vd. (2023, s. 121), sosyal medya kullanımının ideolojik ve siyasi kutuplaşma üzerindeki etkilerini incelemişler; 770 katılımcıyla yürütülen çevrim içi anket çalışmasında, bireylerin farklı siyasi ve ideolojik görüşlere sahip kullanıcılarla etkileşim kurmaktan kaçındıklarını tespit etmişlerdir. Araştırma, filtre balonlarının etkisiyle kullanıcıların benzer görüşteki içeriklere yöneldiğini ve bu yönelimin, bireylerin alternatif düşüncelere bilinçli biçimde mesafe koyarak dijital yankı odalarında kendilerini izole etmelerine yol açtığını ortaya koymuştur. Aydın (2023, ss. 2603-2620), 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi sonrasında sosyal medya ortamında yayılan dezenformasyonun kapsamını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada, 6 Şubat–28 Mart 2023 tarihleri arasında teyit.org tarafından incelenen ve afet sürecine ilişkin sosyal medyada dolaşıma giren iddialar içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, deprem sonrası yayılan haberlerin büyük çoğunluğunun yanlış bilgi içerdiğini; incelenen 110 paylaşımın 98’inin yanlış, 8’inin doğru ve 4’ünün karma nitelikte olduğunu ortaya koymuştur.

Sungar (2024, ss. 113-133), 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası sosyal medyanın geçici koruma statüsündeki Suriyeliler hakkındaki tavrını ortaya koymayı amaçlamıştır. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı’na bağlı DMM’nin deprem sonrası bir aylık dönemde yayımladığı 28 bülten, içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Bu bültenlerin 11’inde, geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik toplam 16 içerikte doğrulama yapıldığı görülmüştür. Analiz, söz konusu içeriklerin tamamının uydurma haber kategorisinde yer aldığını; politik amaçlarla üretildiğini ve olumsuz temalarla kamuoyunu yanıltma potansiyeli taşıdığını ortaya koymuştur. Bu içeriklerin çoğunlukla siyasetçiler tarafından paylaşıldığı, hükümet ve kamu kurumlarıyla birlikte, toplumsal grupları hedef aldıkları görülmüştür. Serin ve Ünlü (2024, ss. 1-13), 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli iki depremin ardından yaşanan dezenformasyon sürecini Twitter’den çektikleri 20 bin tweet’i içerik analizle çözümleyerek incelemişlerdir. Büyük bir felaket sonrası başlatılan dezenformasyonun devlet tarafından engellenememesinin, insanları korkuya ve paniğe sürüklediğini, endişelerin artmasına, zamanın, ekipmanların ve işgücünün gereksiz yere kullanılmasına yol açtığını belirlemişlerdir. Paylaşımların dezenformatif niteliğinin ortaya konmasına rağmen X platformu kullanımındaki artışın sürdüğünü; bunun, bireylerin geleneksel medya ve resmi kaynaklara duydukları sınırlı güvenle ilişkili olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Turan Eroğlu (2025, ss. 1050-1051), dezenformasyon kavramı bağlamında

sosyal medya araçları vasıtasıyla yayılan yanlış bilginin kaynağını, yanlış bilgi ve nefret söylemi farklarını ve yanlış bilginin yayılmasını önlemeye yönelik çözümleri araştırmıştır. Yanlış bilgi türlerinin, kullanıcılar tarafından doğru olduğu varsayılarak yaygın biçimde paylaşıldığını, dezenformasyonun kurumları, bireyleri ve toplumu zayıflatma amacı taşıdığını, toplumda kasıtlı olarak yayılan yalan/ yanlış bilgilerin manipülatif özelliklerinin kullanıcılara ekonomik, kültürel ve fiziksel zararlar verdiği sonucuna ulaşmıştır. Kaplan (2025, s. 182), İsrail-Filistin çatışması bağlamında sosyal medyada yayılan dezenformasyon örneklerini ve bu içeriklerin yayılma dinamiklerini analiz etmiştir. Çalışma kapsamında, 7 Ekim 2023'te başlayan Akse Tufanı Operasyonu sonrasında sosyal medyada doluşıma giren 250 paylaşım, Anadolu Ajansı Teyit Hattı'nın doğruluk kontrolleri temel alınarak içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, dezenformasyonun ağırlıklı olarak sosyal medya kaynaklı olduğunu ve X platformunun bu yayılım sürecinde belirleyici bir konumda yer aldığını göstermiştir. Kaplan, dezenformasyonun çatışma bağlamında algı yönetimi açısından kritik bir araç haline geldiğini ve yapay zekâ teknolojilerinin bu alandaki mücadelede stratejik katkılar sunabileceğini ileri sürmektedir.

Sosyal medya dezenformasyonları ile siyasi kutuplaşma arasındaki ilişkileri vurgulayan çalışmalar değerlendirildiğinde, sosyal medya platformlarından yayılan dezenformasyonlarla toplumların siyasi kutuplaştırılması girişimlerinin ulusal birliği ve milli güvenliği tehdit ettiğı anlaşılmıştır. Çok seslilik, düşünce ve ifade özgürlüğü, demokrasi gibi masum kavramlar arkasına sığınarak, sosyal medyada başlatılan dezenformasyonlar ortak değerlerin ve inançların sorgulanmasına, toplumun siyasi yönden fazlaca ayrışmasına yol açmaktadır. Dezenformasyon faaliyetleri hükümete, kurumlara, yetkililere ve devlete güveni ortadan kaldırmaya yöneliktir. Özellikle savaş, afet, ekonomik ve siyasi kriz gibi milli birlik ve beraberliğe daha fazla ihtiyaç duyulan dönemlerde siyasi parti liderleri ve partizan kitlelerin hükümeti, kurumları ve devleti hedef alarak sosyal medya üzerinden yaydıkları dezenformasyona neden olan içerikleri ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmek mümkün değildir. İnternet teknolojisindeki ve sosyal medya platformlarındaki gelişmeler, bu platformların merkezlerinin başka ülkelerde olması devletler tarafından dezenformasyona karşı alınan idari ve yasal düzenlemeleri çoğu zaman etkisiz kılmaktadır. Dezenformasyon yayan sosyal medya platformlarına erişim engeli getirilmesi de teknolojik imkanlar nedeniyle çoğu zaman beklenen etkiyi göstermemekte, hatta çoğu kez tepkilere yol açmaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın amacı, Türkiye’de sosyal medya dezenformasyonlarının, siyasi kutuplaştırıcı rolünün belirlenmesidir. Bu bağlamda, dezenformasyon haberlerine yönelik olumsuz yorumlarda a) Hedef alınan gruplar kimlerdir? b) Yorum yapanların yönelimleri nedir? c) Yorumların söylem tarzı nasıldır? sorularına cevap aranmıştır.

İnternet ve bilişim teknolojileri alanlarındaki gelişmeler dünyada ve Türkiye’de sosyal medya kullanıcılarının sayısını artırmıştır. Sosyal medya, kullanıcılarına haberleşme ve fikir alışverişi konularında imkanlar sunmakla birlikte, dezenformasyonların hızla yayılmasına yol açarak toplumları dini, etnik, siyasi ve sosyal yönlerden kutuplaştırma tehlikesini bünyesinde taşımaktadır. Dezenformasyonun, uluslararası alanda da milli güvenlik tehdidi olarak görülmesi nedeniyle, devletler kurumsal ve yasal düzenlemeler yoluna gitmişlerdir. Bu bağlamda Türkiye’de sosyal medya dezenformasyonlarının siyasi kutuplaştırıcı rolünün belirlenmesi önem arz etmektedir.

Araştırma, ülke gündeminde yer alan haberlerle ilgili Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı DMM tarafından, yalan/yanlış olduğu ilan edilen haberler ile bu haberlere ilişkin X Platformu’nda yapılan olumsuz yorumları kapsamaktadır. Ancak araştırmada nitel bir yaklaşımla, sınırlı sayıda veri üzerinde derinlemesine inceleme yapılması düşünüldüğünden, araştırma Türkiye’de “10.04.2025-10.06.2025” tarihleri arasında, “ülke gündeminde yer alan dezenformasyon haberleri ve bunlara ilişkin olumsuz yorumlar” ile sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede, söz konusu dönemde Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı DMM tarafından dezenformasyon içerdiği ilan edilen 20 habere ilişkin, X Platformu kullanıcılarınca yapılan 616 olumsuz yorumla araştırma sınırlandırılmıştır.

Haber Başlıkları		Yorum Sayısı
1	İBB’ye yönelik yolsuzluk soruşturmasıyla ilgili bazı basın yayın organlarında yer alan, “Cumhurbaşkanı Erdoğan bir yargı mensubunu arayıp, “hani dosyanız çok güçlüydü” dedi iddiaları	37
2	Ekrem İmamoğlu’nun diplomasını iptal eden komisyon, iş hukuku alanında çalışan bir iktisatçı, bir onkoloji uzmanı ve bir konservatuvar hocasından oluşuyor” iddiası	32

3	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu’nun “Kanal İstanbul Projesi hakkındaki açıklamalarının birbiriyle çeliştiği” yönündeki iddialar	44
4	Bazı basın yayın organlarında yer alan “CHP’nin otobüs şoförüne, 23 Nisan’da milletvekillerini 1. Meclis’e götürdüğü için tutuklama talep edildi iddiası	43
5	Bazı basın yayın organlarında, kimi devlet yetkilileri ve siyasetçileri kapsayan “kaset ve şantaj” iddiaları	42
6	Bazı sosyal medya hesaplarında paylaşılan “Türkiye, Netanyahu’nun uçağı için hava sahasını açtı” iddiası	40
7	TSK’dan ihraç edilen teğmenlerle ilgili Bakanlık savunmasında geçen “ajan” ifadesinin çarpıtılması	13
8	Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin’in “Artık çocuklarımız bilgiye çok kolay erişiyor. Bilgiye erişmek için okula gelmelerine gerek yok” sözlerinin bağlamından koparılarak servis edilmesi	13
9	“CHP’nin Düzcüde düzenlediği mitinge katılımın düşmesi için sahte saldırı ihbarları yapıldı” iddiası	36
10	Bazı basın yayın organlarında yer alan ve sosyal medya hesaplarından paylaşılan “İçişleri Bakanlığı ilçelere kaymakam yerine vali atamak için çalışmalar başlattı” iddiası	14
11	“Mersin Limanı’na yanaşan Liberya bandıralı ‘VELA’ isimli konteyner gemisi, İsrail Askeri Sanayii için çelik taşıyordu” iddiası	44
12	Bir Youtube kanalında Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sağlık durumuna ilişkin yapılan asılsız iddialar	22
13	Sosyal medyada paylaşılan bazı fotoğraflarla ilgili “İstanbul’daki depreme ABD gemisi neden oldu” şeklindeki iddialar	35
14	Bazı sosyal medya hesaplarından paylaşılan “AFAD, büyük deprem beklediği için tüm personeli acil koduyla İstanbul’a çağırdı” iddiası	18

15	Bazı basın yayın organlarında yer alan “AFAD’da İBB’siz deprem toplantısı yaptılar” iddiası	41
16	Bazı basın yayın organlarında yer alan “Türkiye’nin İsrail ile ticareti devam ediyor” ve “2024 yılında Türkiye’den İsrail’e 2,8 milyar dolarlık ihracat yapıldı” iddiaları	46
17	2B arazilerinden kaynaklanan mağduriyetin giderilmesi amacıyla yapılacak düzenleme hakkında ortaya atılan “insan eliyle ormansızlaştırılan alanları satmaya hazırlanan iktidar, kaçak yapıları yasallık kazandırmış olacak” iddiası	24
18	Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’in yabancı yatırımcılara “İBB’ye yönelik yolsuzluk operasyonlarının yapılacağını Şubat ayından beri bilindiğini söylediği” iddiası	35
19	Bazı sosyal medya hesaplarında paylaşılan “Ülkemizde planlı sezaryenin yasaklandığı” iddiası	33
20	Bazı basın yayın organlarında yer alan “Bilkent Şehir Hastanesi Kadın Doğum Polikliniği’ne giden bir kadın hastanın tedavisi, ‘evli olmadığı’ gerekçesiyle yapılmadı” iddiası	4

Tablo 2. Dezenformasyon Haber Başlıkları ve Olumsuz Yorum Sayıları

Kaynak: DMM’nin internet sayfasındaki “10.04.2025-10.06.2025” tarihleri arasındaki haberlerden derlenmiştir (bkz. <https://x.com/dmmiletisim>).

Araştırma, nitel araştırma yöntemleri kapsamında örnek olay deseni temelinde yapılandırılmıştır. Bu yaklaşım, belirli bir olguya ilişkin derinlemesine kavrayış geliştirmek amacıyla bir ya da birden fazla olay veya kişi üzerinden yürütülen analiz sürecini ifade etmektedir (Güler vd., 2015, s. 301). Örnek olay deseninde çalışılan her dönem, durum, kişi, kurum, olay vb. örnek olay ögesi kabul edilmektedir. Çalışılan örnek sayısına göre, tekli veya çoklu örnek olay araştırmaları yapılmaktadır. Bu araştırmada, “10.04.2025-10.06.2025” tarihleri arası dönem *örnek olay ögesi* olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın veri toplama sürecinde doküman incelemesi yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem, araştırma konusu ya da olgusuna ilişkin bilgi barındıran yazılı materyallerin sistematik biçimde analiz edilmesini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2016, s. 189). Doküman incelemesinde araştırma konusuna ilişkin yazılı ve görsel belgelerin incelenerek yorumlanması söz konusudur (Kıral, 2020,

s. 173). “10.04.2025-10.06.2025” tarihleri arasında Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi DMM tarafından doğrusu verilerek düzeltilen 20 haber Microsoft Word ortamında kaydedilerek, dokümanlar analize hazır hale getirilmiştir. Belirlenen 20 habere ilişkin, söz konusu tarihler arasında X Platformu’nda yapılan 616 olumsuz paylaşım da aynı yolla analize hazır hale getirilmiştir. Sosyal medya ayağında X Platformu’nun tercih edilme nedenleri, Türkiye’de 20,7 milyon kullanıcıyla en çok kullanılan beşinci sosyal medya platformu olması, bireyler arası etkileşimin yüksek düzeyde gerçekleşmesi ve ülke gündemine dair haberlerin yoğun şekilde paylaşılmasıdır (Günyol, 2024). Derinlemesine veri toplayabilmek adına sadece DMM’nin X hesabında yapılan yorumlar baz alınmamış, dezenformasyon haberlerine ait anahtar kelimeler aranarak farklı sayfalarda yer alan yorumlara da ulaşılmıştır. Araştırma verileri, içerik analizi tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu yöntemde benzer nitelikteki veriler temalar ve alt temalar doğrultusunda sınıflandırılmakta; ardından, okuyucunun kavrayışını kolaylaştıracak biçimde sayısal verilere dönüştürülerek görselleştirilmekte ve yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2016, s. 242). Yapılan işlem aslında tanımlama, ortaya koyma, gösterme yani konuyu aydınlatmaya yarayan kategorize etmedir (Bilgin, 2014, s. 2). Bu kapsamda araştırmada “3 tema ve 12 alt tema” belirlenmiştir (bkz. Şekil 1). Temaların birbirleriyle ve alt temalarla ilişkilerinin görselleştirilmesinde, nitel analizlerde sıkça tercih edilen Maxqda Programı’ndan yararlanılmıştır.

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliği sağlamada “*inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik*” kriterlerine bakılmaktadır (Güler vd, 2015, ss. 376-401; Yıldırım ve Şimşek 2016, ss. 277-283). Araştırmanın *inandırıcılığını* sağlamak için, araştırmaya konu dezenformasyon haberlerinin, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı DMM tarafından ilan edilen ve herkesçe ulaşılabilir haberlerden seçilmesine, Türkiye’deki sosyal, siyasi ve ekonomik hayata ilişkin güncel konuları kapsamasına özen gösterilmiştir. *Aktarılabilirliği* sağlamak için araştırmanın veri toplama yöntemi, analiz tekniği, verilerin nereden ve nasıl temin edildiği, nasıl kategorize edildikleri detaylı şekilde anlatılmıştır. *Tutarlılığı* sağlamak için, olumsuz ifadeler içeren benzer yorumların aynı temalar altında toplanmasına özen gösterilmiştir. Belirlenen tema ve alt temalar, araştırmalarında nitel analiz kullanan diğer birkaç araştırmacıyla paylaşılarak, bunlara ilişkin görüş ve önerileri alınmıştır. *Teyit edilebilirliği* sağlamak için ise araştırma kapsamındaki dezenformasyon haberlerinin bulunduğu internet adresi ve olumsuz yorumların yer aldığı internet adresleri kaynakçada paylaşılmıştır.

3. BULGULAR

Bulgularda, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı DMM tarafından dezenformasyon içerdiği belirtilen haberlere yönelik yapılan, olumsuz yorumların tematik analizi sunulmuştur. İlk olarak Şekil 1’de araştırma kapsamında incelenen dezenformasyon haberlerinin başlıklarına ve toplanan olumsuz yorum içerikli tweet sayısına yer verilmiştir. Araştırma konusu haber başlıklarında yer alan anahtar kelimeler X Platformu arama motoruna yazılarak (örn; #velagemisi) gibi konuya ilişkin farklı kullanıcı yorumlarına da ulaşılmıştır. Maxqda Programı kullanılarak yapılan kodlama işlemi sonrasında, olumsuz yorumlardaki ifadelerin 3 tema ve 12 alt tema halinde kategorize edilebileceğine karar verilmiştir. Kod Matrisi Tarayıcısı, Kod-Alt Kod Bölümler modelleri kullanılarak kodların birbirleriyle ilişkileri görselleştirilmiş ve açıklanmıştır.

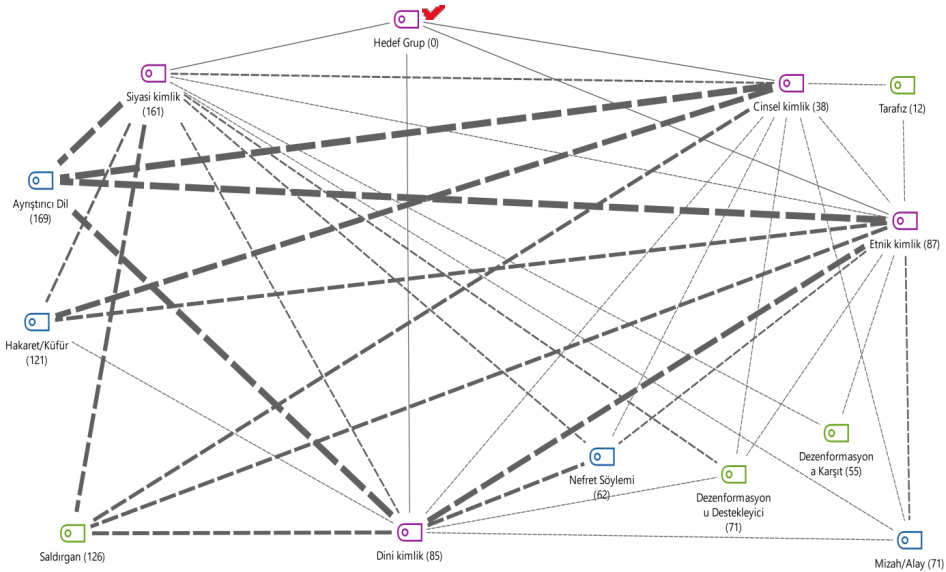
Kod Sistemi	DEZENFORMASYON	TOPLAM
▼ Hedef Grup		0
Cinsel kimlik	•	38
Siyasi kimlik	●	161
Dini kimlik	•	85
Etnik kimlik	•	87
▼ Yönelim		0
Saldırgan	●	126
Taraflı	•	12
Dezenformasyona Karşıt	•	55
Dezenformasyonu Destekleyici	•	71
▼ Söylem		0
Nefret Söylemi	•	62
Mizah/Alay	•	71
Ayrıştırıcı Dil	●	169
Hakaret/Küfür	•	121
Σ TOPLAM	1058	1058

Şekil 1. Kod Matrisi Tarayıcısı

Şekil 1’de, “Kod Sistemi” sütununda araştırmacılar tarafından belirlenen kodlar ve alt kodlar yer almaktadır. Hedef Grup teması için “mor”, Yönelim teması için “yeşil”, Söylem teması için “mavi” renk kullanılmıştır. Dezenformasyon sütununda, alt temalara yapılan kodlamaların yoğunluğunun şekilsel gösterimi yer almaktadır. Yuvarlak şekiller ne kadar kırmızı ve büyükse o kadar çok kodlama

yapılmıştır. Toplam sütununda ise, kodların frekansları yer almaktadır. Haberlere ilişkin olumsuz yorumlarda, hedef alınan kesimler için “Hedef Grup”, yorumların duygu/tutum yönelimi için “Yönelim”, yorumlardaki söylem tarzı için de “Söylem” temaları uygun görülmüştür. Hedef Grup teması; “cinsel, siyasi, dini ve etnik kimlik”, Yönelim teması; “saldırgan, tarafsız, dezenformasyona karşıt ve dezenformasyonu destekleyici”, Söylem teması ise “nefret söylemi, mizah/alay, ayrıştırıcı dil ve hakaret/küfür” alt temalarına ayrılmıştır. 616 tweet üzerinde toplam 1058 kodlama yapılmıştır. Dezenformasyon haberlerine ilişkin olumsuz yorumlarda sırasıyla “siyasi 161, etnik 87, dini 85, cinsel 38” kimliklerin hedef alındığı görülmektedir. Olumsuz yorumların “Yönelim”inin baskın biçimde saldırgan 126 ve dezenformasyonu destekleyici 71 nitelikte, “Söylem” tarzının ise ayrıştırıcı dil kullanan 169 ve hakaret/küfür 121 içeren bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır.

Aşağıda “Hedef Grup, Yönelim ve Söylem” temalarının alt temaları ve birbirleriyle ilişkilerini gösteren “kod-alt kod bölümler” modellerine yer verilmiştir. Modellerdeki düz çizgiler her temanın alt temaları ile arasındaki ilişkileri, kesikli çizgiler alt temaların birbirleriyle ilişkilerini göstermektedir. Çizgilerin kalınlığı veya inceliği aradaki ilişkinin gücünü göstermektedir. Çizgiler ne kadar kalınsa aradaki ilişkiler o kadar güçlüdür.

Şekil 2. “Hedef Grup” teması için Kod-Alt kod Bölümler Modeli

Şekil 2’te, Hedef Grup teması için hazırlanan modelde, dezenformasyon haberlerine yapılan olumsuz yorumlarda sırayla siyasi 161, etnik 87, dini 85 ve cinsel 38 kimliklerin hedef alındığı görülmektedir. Siyasi kimliği hedef alan olumsuz yorumlar “saldırgan yönelimli-126” olup, etnik 87, dini 85 ve cinsel 38 kimliklere yöneliktir. Olumsuz yorumlardaki söylem tarzı ayrıştırmacı dil 169, hakaret/küfür 121 ve nefret söylemi 62 içermektedir. Ayrıştırmacı dil sırayla etnik, dini ve cinsel, hakaret/küfür sırayla cinsel, etnik ve dini, nefret söylemi ise sırayla dini, siyasi, etnik ve cinsel kimlikler üzerine yoğunlaşmaktadır.

“bu yalanlara inanan aptal bir sürü var herhalde”, “bu yalanlara sadece tuvalet terliğine oy verenler inanır”, “kendi kitlenin IQ seviyesini gösterir!” ayrıştırmacı dil.

“vicdansızlar, ahlak yoksunları, karakersiz, beceriksiz” küfür hakaret.

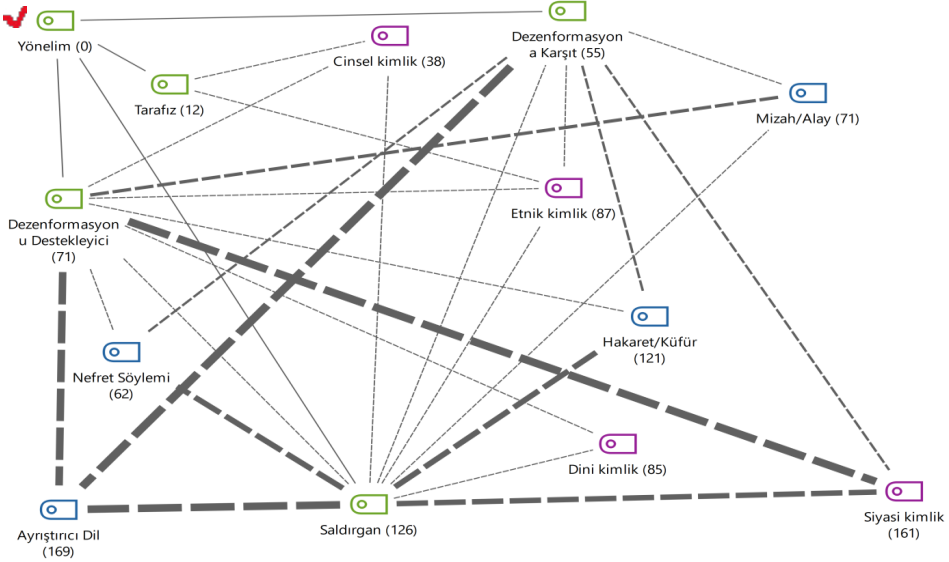
“Algıcı paralı bu trole inanan gördükçe ümitlerim tükeniyor bu ülke için”, “....Pavyon bekçisi olabilir mesela”, “Troller diyor ki “bilerek okulun ismini yanlış yazmış.” Yani “Kabzımal Lisesi”ni bitirip üniversiteye girişte “Galatasaray Lisesi” mezunuyum yazıyorsunuz. Üniversite de “he ok o zaman” mı diyor? Trol kafası!”, “İkisi dövüşürse bence sağdaki kazanır” nefret söylemi.

“Avrupalılar”, “Araplar”, “Türk” etnik kimlik.

“gavur”, “rahip”, “cemaatçi”, “yahudi” dini kimlik.

Recep Tayyip Erdoğan, İmamoğlu, Hitler, CHP, AKP, Özgür Özel, Reis” siyasi kimlik.

adam, kadın, abla, lgbt, kız, karı, erkek” cinsel kimlik.

Şekil 3. “Yönelim” teması için Kod-Alt kod Bölümler Modeli

Şekil 3’te, Yönelim teması için hazırlanan modelde, olumsuz yorumların yöneliminin sırayla saldırgan 126, dezenformasyonu destekleyici 71, dezenformasyona karşıt 55 ve tarafsız 12 olduğu görülmektedir. Saldırgan yönelimli olumsuz yorumların sırayla “siyasi, etnik, dini ve cinsel” kimlikleri hedef aldığı anlaşılmaktadır. Yine saldırgan yönelimli olumsuz yorumlarda sırayla “ayrıştııcı dil, hakaret/küfür, mizah/alay ve nefret söylemi”nin kullanıldığı belirlenmiştir. Dezenformasyon haberlerine inanmayan ve tarafsız yönelimlerin diğer temalarla ilişkisi oldukça zayıf gözükmemektedir. Dezenformasyonu destekleyen yorumların mizah ve alayla arasındaki ilişkinin güçlü olması, ironi ve hicvin manipülatif amaçlarla kullanılabileceğini göstermektedir.

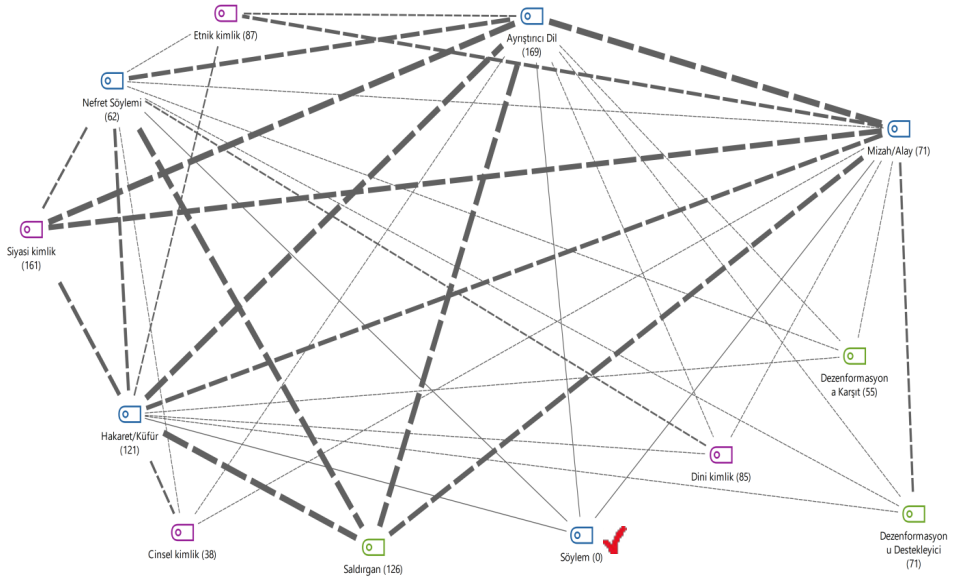
“Kendi adamlarını günah keçisi ilan edecekler, ...Korkun oğlum İmamoğlundan, halktan. Siz bu yaşattıklarınızı yaşamadan ölmeyeceksiniz. ...At yalanı...ben öpeyim inananı,...yalanlarınız batsın size dosyanın kralını gösterecekler biraz daha sabır bu duyduklarımızın beş katı çıkacak gariban nasıl cezaevinde yatıyorsa İmamoğluda vatandaş gibi cezasını çekecek” saldırgan yönelim.

“Gizli tanıklarla, yalancı şahitlerle, oyunla, düzenle anca bu kadar oldu .. Bi de halkın gücünü hesap edemediler,...Kumpaslara karnımız tok, İmamoğlu

*ve diğer suçsuz tutukluları serbest bırakın,...Hani yargı bağımsızdı!”
dezenformasyonu destekleyici.*

*“Devletimiz yalancılara, iftiracılara algıcılara, sahtekarlar hatta içimizdeki
yabancıların operasyonlarına karşı çok merhametli davranıyor galiba,...
Usulsüz alınmış bir diploma zaten sahtedir. Bunu iptal etmek için hukukçu
olmaya gerek yok” dezenformasyona karşıt.*

*“O halde Cumhurbaşkanının sağlık durumu ile ilgili olarak bir sağlık
kurulu düzenli olarak bilgi versin, kimse de böyle bir söylemde bulunamaz.
Sorun kökünden çözülmüş olur” tarafsız.*

Şekil 4. “Söylem” teması için Kod-Alt kod Bölümler Modeli

Şekil 4’te Söylem teması için hazırlanan modelde ayrıştırıcı dilin 169, olumsuz yorumlardaki en baskın söylem tarzı olduğu, “siyasi ve etnik” kimlikleri hedef alırken saldırgan 126 tutumla ve nefret söylemiyle birlikte kullanıldığı görülmektedir. Yine hakaret/küfür söylemleri siyasi, etnik ve dini kimliklere yönelik saldırgan tutumun bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Mizah/alay içeren söylemlerin sırayla siyasi, etnik, dini ve cinsel kimlikleri hedef aldıkları anlaşılmaktadır.

“Yalanla gündeme gelmek, reklam yapmak... işleri bu...Kim Erdoğan’a saldırdıysa olan kendine oldu, Allah O’nun yolundan gideni yalnız bırakır mı, asla!!!! Çarpıla çarpıla akıllanmadılar!...Bu adamlar eski Fetö-AKP üyesi pirincin içindeki beyaz taştır. Bu, ex olan G. Özbek, Kadir Atalay, Özer Sencar, Ruşen Çakır, Levent Gültekin. Hepsi Fetö-AKP üyesi...” ayrıştırıcı dil.

“İnananlara çok acil bir köprü satışı yapabilirim eşim boğaz köprüsü sorumlusu..., Deprem sonrası arazilerde rant planlaması konuşuluyor herhalde..., Filistine üzülüp israil ile tam gaz ticaret yapmak gibi. Faizsiz ekonomi özlemim var o zaman faizi yüzde 46 dan 49 a çıkarıyorum...” mizah/alay.

“Yalan söyleyeni adalet önünde silkelerseniz ikinciye cesaret edebilirler mi... Amerika defolup gitsin. Yada biz defedelim ne ki buya...Bu tip olaylarda operasyon evlatları ortaya çıkar. Sorun bunlara inanan zekasızların yalanı yaymaları...” saldırgan.

SONUÇ

Türkiye’de sosyal medya dezenformasyonlarının, siyasi kutuplaştırıcı rolünün belirlenmesini amaçlayan bu araştırmada ilk olarak “dezenformasyon haberlerine yönelik olumsuz yorumlarda hedef alınan gruplar kimlerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bulgular değerlendirildiğinde sırayla “*siyasi, etnik, dini ve cinsel*” kimliklerin olumsuz yorumlarda hedef alındıkları anlaşılmıştır. Etnik ve dini kimlikler, siyasi kimliğin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye gündeminde belli bir süre yer alan ve dezenformasyon olduğu ilan edilen haberlere ilişkin olumsuz yorumlarda siyasi, etnik ve dini kimlikler üzerinden tartışmaların yürütülüyor olması, toplumda siyasi kutuplaşmanın ciddi boyutlara ulaştığını göstermektedir. İkinci olarak, “dezenformasyon haberlerine yönelik olumsuz yorum yapanların yönelimleri nedir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bulgular değerlendirildiğinde, olumsuz yorumların yöneliminin sırayla “*saldırgan, dezenformasyonu destekleyici, dezenformasyona karşıt ve tarafsız*” olduğu görülmüştür. Saldırgan yönelimli olumsuz yorumların siyasi, etnik, dini ve cinsel kimlikleri hedef almaları yine toplumdaki siyasi kutuplaşmaya işaret etmektedir. Dezenformasyonlara tarafsız yaklaşan yorumlar ise sınırlıdır. Dezenformasyonu destekleyen yorumlarda mizah/alay unsurlarına sıkça yer verilmesi ironi ve hicvin manipülatif amaçlarla kullanılabileceğini göstermektedir. Üçüncü olarak, “dezenformasyon haberlerine yönelik olumsuz yorumların söylem tarzı nasıldır?” sorusuna cevap aranmıştır. Bulgular değerlendirildiğinde *ayrıştırıcı dilin* temel söylem tarzı olduğu, siyasi ve etnik kimliklerin saldırgan bir tutumla ve *nefret söylemiyle* birlikte hedef alındıkları anlaşılmıştır.

Literatürde, kutuplaşmanın siyasi görüş, dini ve etnik köken gibi alanlarda belirginleştiğine değinilmiştir. Araştırma bulguları bu görüşü destekler niteliktedir. Dezenformasyon haberlerine ilişkin X Platformu’nda yapılan olumsuz yorumların sırayla “*siyasi görüş, etnik köken, dini inanç ve cinsiyeti*” hedef aldıkları görülmüştür. Literatürde, demokrasinin çok sesli bir toplumu karakterize ettiği ve toplumsal kutuplaşmanın demokratik toplumların özelliği olduğu, bununla birlikte kutuplaşmanın bir görüşe, inanca, ideolojiye aşırı bağlılık ve sadakate dönüştüğünde demokrasiye zarar verebileceği ifade edilmiştir. Bulgularda, olumsuz yorum yapanların sempati duydukları siyasi parti ve lider adlarını çekinmeden kullandıkları, liderlerin ve takip ettikleri medya kuruluşlarının iddialarını tekrarladıkları, karşı görüştekileri küçümsedikleri, ihanetle suçladıkları, cezalandırmakla tehdit ettikleri görülmüştür. Yine olumsuz yorumlardaki genel yönelim

bariz bir şekilde saldırgan, söylem tarzı ise baskın biçimde ayrıştırıcı, nefret, hakaret/küfür, alay unsurlarını barındırmaktadır. Dolayısıyla X Platformu örneğinde, Türkiye’de sosyal medyanın farklı görüşlerin özgürce ifade edildiği, karşılıklı saygı, anlayış ve hoşgörüye dayalı demokratik bir ortam olduğunu söylemek mümkün değildir. Bir davaya, görüşe, ideolojiye aşırı bağlı kitlelerin siyasi, etnik, dini değerler üzerinden birbirlerine saldırmaları, alay, hakaret/küfür, nefret içeren bir söylem tarzı geliştirmeleri toplumsal bütünlüğe ve demokratik toplum ilkesine zarar vermektedir.

Seçim dönemleri, doğal afet, savaş ve pandemi dönemlerinde sosyal medya dezenformasyonlarının arttığı ifade edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen ve dezenformasyon olduğu belirtilen haberlerin iç siyaset, Türkiye-İsrail ilişkileri ve deprem ile ilgili olması bu görüşü desteklemektedir (bkz. Tablo 2). Konuya ilişkin yapılan akademik çalışmalarda, sosyal medya çağında yetişen gençlerin birincil bilgi ve haber kaynaklarının sosyal medya olduğu, buna karşın sosyal medya haber içeriklerinin büyük oranda dezenformasyon içerdiği belirtilmiştir. Bulgularımız, dezenformasyon içeren haberlere ilişkin yapılan olumsuz yorumlarda dahi tarafların yalan/yanlış bilgiyi savunduklarını göstermektedir. Bu durum tek bilgi ve haber kaynağı internet ve sosyal medya olan, araştırma, okuma ve sorgulama zahmetine girmeyen kitlelerin, sosyal medya dezenformasyonlarıyla devlet aleyhine yönlendirilebileceklerini göstermektedir. Yine siyasi kutuplaşmaya karşı hükümetlerin aldıkları sansür ve medya takip stratejilerinin kutuplaşmayı azaltmaktan ziyade daha da körüklediği belirtilmiştir. Bulgularımız bu görüşü de destekler niteliktedir. Cumhurbaşkanlığı DMM tarafından, dezenformasyon olduğu belirtilen haberlerle ilgili sosyal medyada yapılan olumsuz yorumlar, tarafların resmî açıklamalardan haberdar olmadıklarını ya da bunlara inanmadıklarını göstermektedir.

Araştırmanın nitel örnek olay araştırması şeklinde tasarlanması nedeniyle sınırlı sayıdaki veri üzerinden (20 haber başlığı) analizlerin yapılması, araştırma bulgularının genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Bununla birlikte nitel araştırmalar felsefeleri gereği sonuçları genelleme ihtiyacı duymazlar. Sınırlı sayıda örneğin derinlemesine incelenmesiyle durumlar, olaylar veya olgular arasındaki gerçekler ortaya konmaya çalışılır. Araştırma kapsamında “10.04.2025-10.06.2025” tarihleri arası dönemde yapılan dezenformasyon haberlerine ilişkin X Platformu’ndaki olumsuz yorumların “siyasi, etnik, dini ve cinsel” kimlikleri hedef aldığı, “saldırgan, dezenformasyonu destekleyici ya da karşı çıkan” yöne-

limde olduğu, “ayrıştırıcı dil, hakaret/küfür, alay ve nefret” içeren bir söylem tarzına sahip olduğu belirlenmiştir. *Hedef grup, yönelim ve söylem* temaları çerçevesinde şekillendirilen araştırmanın daha geniş bir zaman aralığını ve X Platformu dışındaki diğer sosyal medya platformlarını da kapsayacak şekilde genişletilerek tekrarlanması potansiyeli bulunmaktadır. Aynı zamanda “*hedef grup, yönelim ve söylem*” temaları çerçevesinde geliştirilecek bir siyasi kutuplaşma ölçeği ile daha geniş bir kitleye ulaşılarak sonuçları genellenebilir bir çalışma yapılması da mümkündür. Araştırma sonuçlarının, başta Cumhurbaşkanlığı DMM ve İçişleri Bakanlığı’nın güvenlikle ilgili birimlerine sosyal medya dezenformasyonlarıyla mücadele için geliştirecekleri politikalarda yol gösterici olması beklenmektedir. Aynı zamanda sosyal medya, dezenformasyon, siyasi kutuplaşma gibi konularda nicel veya nitel çalışmalar yürüten lisansüstü öğrencilerine ve akademisyenlere araştırmalarında yararlanabilecekleri veriler sunmaktadır.

Sonuçta, bilişim, iletişim ve internet teknolojilerindeki gelişmeler, sosyal medya kullanımını yaygınlaştırmıştır. İletişim araçlarına sahip olan herkes, internet aracılığıyla sosyal medya platformlarına erişebilmektedir. Haberlerin, editörler veya yayın yönetmenlerince belli bir kontrolden geçirilerek sunulduğu gazete, kitap ve televizyon döneminin aksine, sosyal medya döneminde, dezenformasyon kontrolsüz biçimde ve hızla yayılmaktadır. Filtre balonları, sosyal medya kullanıcılarını kendileriyle aynı içerikleri takip eden odalara hapsedmekte, bireyler üretilen dezenformasyonlar üzerinden, diğer görüştekilere karşı duydukları kini, nefreti ve öfkeyi paylaşmaktadır. Düşüncelerin özgürce ifade edilmesi, demokratik düzenin vazgeçilmez bir unsurudur. Ancak ortaya atılan düşüncelerin toplumun siyasi, etnik, dini temellerini hedef alması, saldırgan bir yönelimle ve söyleminin ayrıştırıcı, alay, hakaret/küfür ve nefret unsurlarını içermesi demokrasi bağlamında değerlendirilemez. Sorunun çözümü için Cumhurbaşkanlığı DMM, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversitelerin medya okuryazarlığı konusunda toplumu bilgilendirici ve eğitici faaliyetlerde bulunmaları; sosyal medyada dezenformasyon yayarak, toplumun “*siyasi, etnik ve dini*” temellerine zarar verenlere karşı hukuki ve idari düzenlemelerin yapılması önerimizdir. Milli Şairimiz Mehmet Akif Ersoy’un Safahat 2-Süleymâniye Kürsüsünde adlı eserinde ifade ettiği üzere “*Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez; Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez*” konuya ilişkin son sözüdür.

KAYNAKÇA

Avşar, B. (2024). “Siyasal Alanda Dijital Dezenformasyonun Rolü ve Etkileri”. Gülsünler, M.E., Kosa, G. Ve Avşar, B. (ed.) içinde *Dijital Çağın Karanlık Yüzü Teknoloji, Siyaset ve Güvenlikte Dezenformasyon* (37-59). Gazi Kitabevi: Ankara

Aydın, F. A. (2023). “Sosyal Medyada Dezenformasyon ve Manipülasyon: 2023 Kahramanmaraş Depremi Örneği”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12 (5), 2603-2624. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1283358>

Bayraklı, E., Ş. Filiz (2020). Avrupa Birliği’nin Yalan Haber ve Dezenformasyonla Mücadele Stratejisi, SETA/ANALİZ, Sayı 327. <https://www.setav.org/assets/uploads/2020/07/A327.pdf>

Bilgiç, M.S., Koydemir, F. S. ve Akyürek, S. (2014). “Türkiye’de Kimlikler Arası Kutuplaşmanın Sosyal Mesafe Üzerinden Ölçümü ve Toplumsal Güvenliğe Etkisi”. *Bilgi Strateji Dergisi*, 6(11): 163-205. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/43432>

Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, 3. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Bundesregierung, (2025). “What is Disinformation?”. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/datenschutzhinweis/disinformation-definition-1911048> (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

Churcher, K. (2025). Political Polarization. <https://www.ebsco.com/research-starters/political-science/political-polarization> , (Erişim Tarihi: 21.09.2025).

Çöteli, S. (2015). “Sosyal Medyanın Yeni Tür Kamusal Alan Yaratması Ve Toplumsal Hareketlere Katkıları: Taksim Gezi Parkı Olayları Örneği”. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı. Yayınlanmamış doktora tezi.

Demir, M. (2024). “Dezenformasyon Kavramı Bağlamında Türkiye’de Yapılan Yasal Düzenlemeler Üzerine Bir İnceleme”. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Sinema ve Televizyon Anabilim Dalı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Dijital 2025: Küresel Genel Bakış Raporu, <https://datareportal.com/reports/digital-2025-global-overview-report> , (Erişim Tarihi: 25.06.2025).

Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi Raporu, (1-28). <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/Dijital-Okur-Yazarlik.-TR.pdf> (Erişim Tarihi: 17.06.2025).

Erken, G. ve Ayhan, A. (2018). “Siyasal İletişimde Dezenformasyon ve Sosyal Medya: Bir Doğrulama Platformu Olarak Teyit.Org.”. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL) Kasım, 30: 201-223. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/565835>

EU APAD (2018). European Commission Action Plan Against Disinformation. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf (Erişim Tarihi: 20.06.2025)

EFUS European Forum for Urban Security (2019). “What is polarisation and how to respond at the local level?”. <https://efus.eu/topics/radicalisation-polarisation-en/what-is-polarisation-and-how-to-respond-at-the-local-level/> (Erişim Tarihi: 20.06.2025)

Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. Ve Taşgın, S. (2015). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma”. Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Gülsünler, M.E., Tufan Yeniçikti, N. ve Tarakcı, H.N. (2024). “Dezenformasyon Kavramına Genel Bir Bakış”. Gülsünler, M.E., Kosa, G. Ve Avşar, B. (ed.) içinde Dijital Çağın Karanlık Yüzü Teknoloji, Siyaset ve Güvenlikte Dezenformasyon (1-37). Gazi Kitabevi: Ankara.

Günyol, A. (2024). “Dünya nüfusunun yüzde 62’si sosyal medya kullanıyor”. Anadolu Ajansı Haberi, <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/dunya-nufusunun-yuzde-62si-sosyal-medya-kullaniyor/3261985> (Erişim Tarihi: 20.06.2025)

Hameleers, M., & Van Der Meer, T. G. L. A. (2020). “Misinformation and Polarization in a High-Choice Media Environment: How Effective Are Political Fact-Checkers?” Communication Research, 47(2): 227-250. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0093650218819671>

Hazar, Ç.M., Cengiz, M.F., Avcı, Ö. (2023). “Sosyal Medyada İdeolojik ve Siyasi Kutuplaşma Üzerine Nicel Bir Araştırma”. Middle Black Sea Journal of Communication Studies, 8(2): 121-144. <https://doi.org/10.56202/mbsjcs.1320468>

Howard, P.N., Ganesh, B., Liotsiou, D., Kelly, J. ve François, C. (2019). “The IRA, Social Media and Political Polarization in the United States, 2012-2018”. <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1004&context=senatedocs>

Kaplan, İ. (2025). Sosyal Medya ve Dezenformasyon: İsrail’in Gazze Saldırıları Örneği. *TRT Akademi*, 10(23), 182-207. <https://doi.org/10.37679/trta.1559858>.

Karakelle, B. M. (2024). “Dezenformasyonun Türk Ceza Hukuku Ve Uluslararası Hukuk Sistemleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”. *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilişim ve Teknoloji Hukuku Anabilim Dalı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Kıral, B. (2020). “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol: 15, 170-189. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1156348>

Kırdemir, B. (2020). “Türkiye’nin Dezenformasyon Ekosistemi Genel Bakış”. *Siber Politikalar ve Dijital Demokrasi* 2020/04: 1-31. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep26095.pdf>

Kleijssen, J. (2019). “Countering disinformation with smart standards: The Council of Europe perspective”. https://www.shrmonitor.org/tackling-disinformation-council-of-europe-perspective/?gad_source=1&gclid=CjwKCAjw47i_BhBTEiwAaJfPpgdKiR1iexn17f9MY2GtMtsFPCm31SbVB-Gc5Z7XaD-1foPsPfgflhRoC-0kQAvD_BwE (Erişim Tarihi: 18.05.2025).

Kubin, E. ve Sikorski, C. (2021). “The Role of (Social) Media in Political Polarization: A Systematic Review”. *Annals of the International Communication Association*, 45(3): 188–206. <https://academic.oup.com/anncom/article/45/3/188/7912664>

Ölçekçi, H. (2020). “Dijital İletişim ve Küresel Kültürel Etkileşimin Homojenleşme, Kutuplaşma ve Melezleşme Süreçleri”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı: 50, 146-163. https://dergipark.org.tr/en/pub/ikad/issue/56157/738842#article_cite

Özgür, Ö. F. (2024). “Algı Yönetimi Bağlamında X Platformunun Dezenformasyonla Mücadelede Bir Araç Olarak Kullanımı: Dezenformasyonla Mü-

cadele Merkezi Örneği”. İletişim ve Diplomasi, Sayı: 13, 5-27. <https://doi.org/10.54722/iletisimvediplomasi.1566703>

Özkervancı, N. (2020). “ABD Karşı Propaganda Yasası Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

PRC Pew Research Center (2014). Political Polarization in the American Public, <https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/4/2014/06/6-12-2014-Political-Polarization-Release.pdf#page=7.11> (Erişim Tarihi: 19.07.2025).

Serin, E. ve Ünlü, S. (2024). Sosyal Medya Çağının Salgını Bilgi Dezenformasyonu: Twitter Üzerinden 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Hakkında Bir Değerlendirme. *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-16. <https://doi.org/10.59534/jcss.1333439>.

Subaşıoğlu, D. ve Kara, M. (2028). “Türkiye’de Yazılı Basın Aracılığıyla Suriyeli Göçmenler Vakasının Toplumun Kutuplaştırılmasında Siyasi Bir Araç Hali Dönüştürülmesi”. B. Bacak, Ö. Topkaya, A. Kıray ve M.Ç. Tuna (ed.) içinde 15-17 Kasım 2018 IX. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Göç ve Toplum Bildiri Tam Metin E Kitabı (183-199), <https://cdn.comu.edu.tr/cms/ngo/files/4-stktammetinrev431aralikaaaa.pdf>.

Sungar, İ. Ayşe (2024). “Suriyeli Sığınmacılara Karşı Dezenformasyon: Dezenformasyonla Mücadele Merkezi Deprem Bültenleri”, İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi, 13(26), 113-138. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4144951>

Starmans, B.J. (2017). “10 Examples of Fake News from History”. <https://www.thesocialhistorian.com/fake-news/> (Erişim Tarihi: 18.05.2025).

Şahin, Z. B. (2023). “Dezenformasyonla Mücadelede İfade Özgürlüğü: İçeriğin Korunması ve 29. Madde”. Yeni Medya Dergisi, Sayı: 15, 282-299. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1339504>

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2025), Sosyal Medya Kullanımı Artıyor, <https://www.uab.gov.tr/haberler/sosyal-medya-kullanimi-artiyor> , (Erişim Tarihi: 25.06.2025).

Teruel-Rodríguez, L. (2023). “Increasing political polarization with disinformation: A comparative analysis of the European quality press”. Profesional de la

información, 32(6), 1-15. <https://revista.profesionaldelainformacion.com/index.php/EPI/article/view/87355>

Tosun, Ali (2025). “Z Kuşağı Bireylerin Sosyal Medya Kullanımı ve Siyasal Katılım/Tutumları Üzerine Bir İnceleme”. *Yönetim Bilimleri Dergisi* 23(56), 841-867. <https://doi.org/10.35408/comuybd.1570638>

Tucker, J.A., Guess, A., Barbera, P., Vaccari, C., Siegel, A., Sanovich, S., Stukal, D. ve Nyhan, B. (2018). “Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature”. Hewlett Foundation, (1-95). <https://www.hewlett.org/wp-content/uploads/2018/03/Social-Media-Political-Polarization-and-Political-Disinformation-Literature-Review.pdf> (Erişim Tarihi: 17.06. 2025).

Turan, C. (2015). “Açıklığın Yanılsaması: Dezenformasyon Çağımızın Kitle İmha Silahı mı?” 17. Akademik Bilişim Konferansı, 4-6 Şubat 2015, Eskişehir (109-115). <https://ab.org.tr/kitap/ab15.pdf>

Turan Eroğlu, D. (2025). “Yeni Medya Çağında Sosyal Medya ve Dezenformasyon İlişkisi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2):1045-1053. <https://doi.org/10.17755/esosder.1578419>.

Uygun, R. (2024). “Dijital Çağda Dezenformasyonun Yasal Denetimi ve Dünya Örneklerinin Analizi”. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Vasist P.N., Chatterjee D. ve Krishnan S. (2023). “The Polarizing Impact of Political Disinformation and Hate Speech: A Cross-country Configural Narrative”. *Springer Nature*, No: 26, 663-688. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10796-023-10390-w>

Wardle, C. ve Derakhshan, H. (2017). “INFORMATION DISORDER: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making”. Council of Europe. (F-67075 Strasbourg Cedex, October 2017). <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html> (Erişim Tarihi: 15.09.2025).

Yıldırım, A., Balkaroğlu, B. (2023). “Türkiye’de Dijital Okuryazarlık: Ekonomik, Güvenlik ve Dezenformatik Hususlara İlişkin Perspektifler”. *Ekonomi*

ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi. <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/Dijital-Okur-Yazarlik.-TR.pdf> (Erişim Tarihi: 15.09.2025)

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Yurttaş, S. (2022). “Post Modern Dönemde Gruplar Arası İlişkiler Üst İç Gruplar”. Gazi Kitabevi: Ankara.

2022 tarih ve 7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG: 18/10/2022: 31987).

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/datenschutzhinweis/disinformation-definition-1911048> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dezenformasyon-bulteni> (Erişim Tarihi: 21.06.2025)

<https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/> (Erişim Tarihi: 14.02.2026).